

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ühistarbimine ja iseregulatsioon”**(ettevalmistav arvamus)**

(2016/C 303/05)

Raportöör: Jorge PEGADO LIZ

16. detsembri 2015. aasta kirjas palus Madalmaade sotsiaalküsimuste ja tööhõiveministeeriumi peadirektor M. J. BOEREBOOM nõukogu eesistujariigi Madalmaade nimel vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel koostada ettevalmistava arvamuse teemal:

„Ühistarbimine ja iseregulatsioon”

(ettevalmistav arvamus)

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon võttis arvamuse vastu 10. mail 2016.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 517. istungjärgul 25.–26. mail 2016 (25. mai istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 133, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 7 liiget.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Seoses eesistujariik Madalmaadelt saadud taotlusega koostada ettevalmistav arvamus teemal „Ühistarbimine ja iseregulatsioon” esitab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee nüüd, pärast asjaomaste tööde lõpetamist, oma arvamuse koos alljärgnevate järeldustega.

1.2 Komitee on mitmes oma arvamuses, millele käesolev arvamus kahtlemata tugineb, juba käsitlenud kõnealuse nähtuse eri tahke, kasutades erinevaid termineid, millega kõnealust nähtust eri keeltes ja eri lähenemisviisides nimetatakse.

1.3 Kooskõlas talle esitatud palvega on komitee püüdnud määratleda ühistarbimise peamised tunnused, hõlmates kõiki selle mõiste alla kuuluvaid majandustegevusi, ning määrata kindlaks, mil viisil, millistes vormides ning milliste vahendite abil, eelkõige iseregulatsiooni või kaasregulatsiooni kaudu, tuleks neid majanduslikke ja sotsiaalseid tegevusi õiguslikult kaitsta.

1.4 Ühistarbimine, mis kerkis sotsiaalses ja majanduslikus plaanis esile 2000. aastatel koos interneti ja sotsiaalvõrgustike kasutamisega, ei kuulu vahetuskaubandussuhete alla, mis on niisama vanad kui inimkond, vaid seostub pigem mittevastastikuse prosotsiaalse käitumisega või, täpsemalt, tegevuse või protsessiga, mis seisneb meile kuuluva jagamises teistega, et nad saaksid seda kasutada, või teistele kuuluva kasutamiseks saamises.

1.5 Ühistarbimise määratlemisest olulisem, ehkki püüame seda siiski teha, on tuua välja selle tunnused, mille hulgast torkavad silma järgmised:

- kõnealune tegevus ei seisne asjaomaste kaupade suhtes omandi- või kaasomandiõiguse andmises, vaid põhineb jagatud kasutusel;
- ühistarbimine toimub niisuguse, eelkõige elektroonilise platvormi vahendusel, mis viib omavahel kokku ühelt poolt kaupu või teenuseid omavad osalejad ning teiselt poolt hulga erinevaid kasutajaid;

- selle ühine eesmärk on jagamise kaudu asjaomaseid kaupu ja teenuseid paremini kasutada;
- selliste keerukate kolmepoolsete tehingute lõpposalajad on eelkõige eraisikud (P2P ehk võrdõiguslike osaliste vahelised tehingud) ning tehtavad tehingud ei kuulu kunagi ettevõtjate ja tarbijate vaheliste lepinguliste suhete (B2C) alla.

1.6 Nähtuse niisugune iseloomustus, mis tugineb enam-vähem konsensuslikule arusaamale, võimaldab määratleda mudeli seda liiki majandussuhete jaoks ning eristada tegevused, mis tõesti kuuluvad ühistarbimise alla ja millele tuleks kohaldada erikorda, nendest, mis, vastupidi, kasutavad ühistarbimise nimetust põhjendamatult ainsa eesmärgiga vältida eeskirju, mida neile tuleks kohaldada, ja mille päevakajaliseks näiteks on Uberi juhtum. Oleks võimalik paremini toetada poliitilist otsustusprotsessi ja muuta reguleerimist asjakohasemaks, kui analüütiliselt tehtaks täpsemalt vahet mõiste „ühis” sisu ja platvormil põhineva korralduse vahel.

1.7 Ühistarbimise eri vormide kasvav majanduslik tähtsus väljendub ka juba märkimisväärses käibes, mis sel on Euroopas ja kogu maailmas, ning samuti tugineb selle sotsiaalne ja keskkonnaalane mõõde, mis aitab taastada kodanike vahel solidaarsussuhteid, elavdada kohalikku majandust, luua töökohti, muuta majapidamiste tarbimise mõistlikumaks, võimaldades kasutada teatavaid kaupu ühiselt, vähendada energeetilist jalajälge ning toetada vastutustundlikumat ja säästlikumat tarbimist. Punktis 5.2 tuuakse selle kohta mõned asjakohased näited.

1.8 Seda arvesse võttes soovib komitee innustada komisjoni rakendama mitmesuguseid poliitilisi meetmeid, mis on hädavajalikud selleks, et ühistarbimist selle eri vormides ja viisidel nii ELi tasandil kui ka liikmesriikides toetada ja ellu viia ning suurendada selle tõsiseltvõetavust ja usaldusväärsust.

1.9 Komitee rõhutab samuti, et need uued majandusmudelid peavad järgima liikmesriikides ja ELis kohaldatavaid õigusakte ja tagama eelkõige töötajate õigused, asjakohase maksustamise, asjaosaliste andmete kaitse ja eraelu puutumatuse, sotsiaalsed õigused, ausa konkurentsi ja võitluse monopolide ja ebaasate praktikate vastu, platvormide vastutuse nende kasutajate vahel sõlmitud tehingute eest ja nende pakkumiste seaduslikkuse ning eelkõige kõigi ühistarbimises osalejate, sealhulgas tootvate tarbijate õiguste kaitse, samuti peavad need suhted olema kooskõlas tarbijate õiguseid käsitleva liidu õigustikuga, eriti ebaõiglaseid tingimusi, kõlvatut konkurentsi, tervist ja ohutust ning elektroonilist kaubandust käsitlevate sätete osas.

1.10 Lisaks leiab komitee, et EL ja loomulikult ka eesistujariigi Madalmaade juhtimise all koondunud liikmesriigid peaksid kiiremas korras määratlema selge ja läbipaistva õigusraamistiku, mille alusel tuleks neid tegevusi Euroopa ruumis arendada ja ellu viia, vastavalt punktis 8.2.4 öeldule, ning innustab komisjoni avaldama kiiresti oma programmi ühistarbimise või jagamismajanduse kohta, mida oleks tulnud teha juba varem.

1.11 Nimetatud programmis tuleks komisjonil määratleda iseregulatsiooni ja kaasregulatsiooni täiendav roll, tuginedes põhimõtetele ja üksikasjadele, mille komitee on juba aastaid tagasi välja toonud konkreetselt neid aspekte käsitlevates arvamustes ja teabearuannetes ning mida ta nüüd käesolevas arvamuses kordab ja kokku võtab.

2. Sissejuhatus: päevakajaline ja vastuoluline teema

2.1 Kirjas, mille komitee sai sotsiaalküsimuste ja tööhõive ministriumilt, palus eesistujariik Madalmaad komiteel koostada ettevalmistava arvamuse teemal „Ühistarbimine ja iseregulatsioon”, andmata seejuures ainsatki suunist ning tõstatamata ühtegi küsimust.

2.2 Ühistarbimise näol on tegemist äärmiselt vastuolulise ja päevakajalise teemaga, mis tekitab küsimusi alates selle määratlemisest ja kontseptuaalsest piiritlemisest kuni erinevate hõlmatud mõistete ning sellega kaasnevate tavade ja nende mõjuni.

2.3 Selliste tegevuste hulk, mida viimastel aastatel ühistarbimisena määratletakse, on tohutu, nagu ka erinevate sellega seotud teemadele pühendatud kirjalike dokumentide hulk.

2.4 Seetõttu ei ole üllatav, et mitmes oma arvamuses, millele käesolev arvamus kahtlemata tugineb ning millele on rajatud selle üldine filosoofia⁽¹⁾, on komitee, kes on alati tähelepanelik kodanikuühiskonda liikuma panevate eri suundumuste suhtes, juba käsitlenud selle nähtuse eri tahke erinevate terminite all, millega seda eri keeltes ja eri lähenemisviisides tähistatakse.

2.5 Käesoleva arvamuse eesmärk on vastata eesistujariik Madalmaade palvele, püüdes määratleda ühistarbimise iseloomulikud tunnused, et anda sellele mõisteline iseseisvus ja hõlmata sellega kõik selle mõiste alla kuuluvad majandustegevused ning teha kindlaks, kas need majanduslikud ja sotsiaalsed tegevused vajaksid õiguslikku kaitset, ning juhul, kui see nii on, siis millistes vormides ja mil viisil – sh iseregulatsioon või kaasregulatsioon – tuleks see kaitse neile tagada.

3. Hoiakute küsimus: „olla ja omada” problemaatika

3.1 Ühistarbimiseks nimetatavate tegevuste teatud vormid on sündinud ammu enne selle mõiste väljakujunemist, põhinedes niisugusel „olla ja omada” küsimuse suhtes võetaval hoiakul, mis lähtub ideest, mille kohaselt ei ole me mitte see, mida me omame, vaid see, millele meil on juurdepääs.

3.2 On selge, et teatud ühistarbimine on niisama vana kui inimkond ja selle ajaloolised juured on primitiivsete ühiskondade vahetuskaubanduses ning et see kaotas järk-järgult oma tähtsuse, kui võeti kasutusele raha, mis annab selle omajale võimaluse osta ning sellest tulenevalt ka omada.

3.3 Ent sündmused, mis muutusid sotsiaalses ja majanduslikus plaanis oluliseks alates 2000. aastatest koos interneti ja sotsiaalvõrgustike kasutamise, ei kuulu vahetuskaubandussuhete alla, vaid seostuvad pigem mittevastastikuse prosotsiaalse käitumisega või, täpsemalt, tegevuse või protsessiga, mis seisneb meile kuuluva jagamises teistega, et nad saaksid seda kasutada, või teistele kuuluva kasutamiseks saamises. Seega lähtub ühistarbimine mitmesugustest mõttevooludest, nagu vaba, üldine ja tasuta juurdepääs teadmistele ning funktsionaalne või annetumajandus, mis põhinevad kasumita vahetustel. Erinevalt traditsioonilisest vahetuskaubandusest põhineb jagamismajandus rahalise või mitterahalise vastutatu mõistel.

4. Majanduslikult õigustatud praktika

4.1 Just sellest mõttest tuleks lähtuda ühistarbimise spetsiifilise valdkonna piiritlemisel selle erinevates tahkudes, tuues välja tunnused, mis nendel kasutustel peavad olema ning mis võimaldavad neid eristada teistest turumajanduses esinevatest praktikatest.

4.2 Eelkõige on ühistarbimise peamiseks ja ühiseks tunnuseks asjaolu, et see ei seisne asjaomaste kaupade suhtes omandi- või kaasomandiõiguse andmises, vaid põhineb jagatud kasutusel.

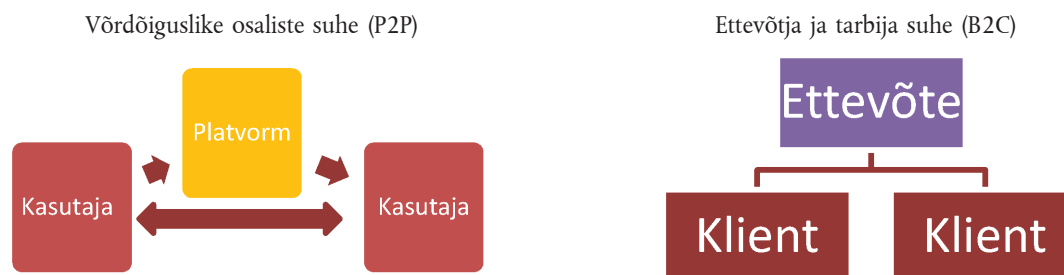
4.3 Lisaks on oluline, et oleks tagatud vahendamine eelkõige elektroonilise platvormi kaudu, mis viib brauseri või rakenduse abil kokku ühelt poolt kaupu või teenuseid omavad osalejad ning teiselt poolt kasutajad.

4.4 Seda liiki majandustegevuse ühine eesmärk ja tunnus on asjaomaste kaupade või teenuste kasutusvõimaluse (*idling capacity*) parandamine nende jagamise kaudu.

⁽¹⁾ ELT C 177, 11.6.2014, lk 1.

4.5 Samuti leiame, et selle majandusmudeli puhul on oluline, et lõpposalejad ei astuks kunagi tarbijatega suhtlevate ettevõtetelega lepingulistesse suhetesse (B2C), vaid et tegemist oleks võrdsete osapooltega (P2P), st füüsiliste või juriidiliste isikutega, kes võivad olla ka firmad, tingimusel et nad ei muuda jagamist oma äritegevuse osaks; seega võib üks äriühing jagada teisega oma autopargi või reprograafiaseadmete kasutust. Siiski ei saa välistada võimalust, et kahe võrdse osapoolte vahel tekib lepinguline suhe.

4.6 Alljärgneval joonisel on näidatud asjaomaste majandusmudelite vahelisi erinevusi:

4.7 Seda liiki tehing eeldab keerukat lepingulist triangulatsiooni, mis väljendub lepingulistes suhetes, mis sõlmitakse esmalt kauba omaja või teenusepakkuja ning platvormi haldava ettevõtja vahel, seejärel kasutaja ja ettevõtja vahel, kes etendab nimetatud platvormi kaudu vahendaja rolli, tõenäoliselt tasu eest, ning lõpuks platvormi erinevate kasutajate vahel selle kasutamiseks.

4.8 Sellest tulenevalt ei tuleks ühistarbimise eriliste või spetsiifiliste omaduste hulka arvata järgmisi elemente:

- a) tasuta või tasuline jagamine (Couchsurfing vs. Airbnb);
- b) lepinguliste positsioonide vastastikkus;
- c) tehingu rahaline või mitterahaline iseloom, mistõttu liigitatakse ühistarbimise valdkonda ka ühisrahastamine;
- d) tavaline kaupade või teenuste jagamine eraisikute vahel (töökaaslase sõidutamine tööle, toa ajutiselt üheks ööks või teatavaks ajavahemikuks sõbrale kasutada andmine, oma pesumasina kasutamise võimaluse pakkumine naabrile, kelle pesumasin ei tööta);
- e) kasutatud kaupade vahetamine või müük, kui see ei vii jagamiseni ja toob kaasa asjaomaste esemete omaniku vahetumise.

5. Mõned konkreetsed näited nähtustest, mis kuuluvad või ei kuulu ühistarbimise mõiste alla

5.1 Käesolevale arvamusele kehtestatud mahupiirangud ei võimalda kirjeldada ega ammugi üksikasjalikult analüüsida kogu laia nähtuste hulka, mida väidetavalt liigitatakse tavaliselt ühistarbimise mõiste alla.

5.2 Käesoleva arvamuse teema näitlikustamiseks on siiski vajalik mainida nende seast teatavaid konkreetseid näiteid.

5.2.1 Majutussektoris võib eelkõige nimetada selliseid platvorme nagu Airbnb, Rentalia, Homeaway, Couchsurfing ja BedyCasa, kus kinnisvaraomanik võib registreeruda, et pakkuda kasutamiseks mõnda oma tubadest või kogu majutuspinna, ning kus on oma pakkumisi võimalik reklaamida ka hostelitel, väikestel võõrastemajadel ja muudel turistidele suunatud majutusettevõtetel. Võttes arvesse, kui lihtne on igapäev oma kinnisvara nende jagamisvõrgustike kaudu pakkuda ja et kinnisvaraomanikud saavad sellest tegevusest üha rohkem ja rohkem tulu, on majutuspiindade mitmekordistumine selles turusegmentis toonud kaasa eelkõige Pariisis ja Amsterdumis koostöölepingute sõlmimise nimetatud platvormide ja maksuhaldurite vahel, et tagada nõutud maksude kogumine ja tasumine. Amsterdam, Barcelona, London ja Berliin on kehtestanud nende majutuspiindade kohustusliku registreerimise süsteemi ja eeskirjad, millega piiratakse nende kasutamise aega eesmärgiga vältida pikaajalise majutuse kahjustamist ja rendihindade tõusu.

5.2.2 Transpordi valdkonnas võib nimetada selliseid rakendusi nagu Blablacar, Umcoche, Liftshare või Karzoo, kus võivad registreeruda eraisikutest sõidukiomanikud, kes soovivad pakkuda kasutamiseks auto vabu istekohti oma sõitude ajal (autojagamine). Mõnes neist on lubatud transpordikulude jagamine, kuid mitte ükski ei luba tasu võtmist tulunduslikel eesmärkidel. Uber seevastu erineb eelnevatest näidetest, kuivõrd see pakub eraisikute sõidukite jagamise süsteemi näiteks UberPopi kaudu, mis on keelustatud praktiliselt kogu ELi territooriumil, ja annab võimaluse platvormide Uberblack ja UberX kaudu kasutada professionaalsete autojuhtide poolt pakutavat kindlat transporditeenust, mis sarnaneb traditsioonilise taksoteenusega. Ei ole selge, millisesse kategooriasse see tuleks liigitada, ning samuti ei ole läbipaistev selle ettevõtja majandusmudel, kusjuures kohtuorganid on juba arutanud küsimust, kas Uberi autojuhid on selle ettevõtja palgalised töötajad⁽²⁾. Selle teenuse pakkumine on viinud meelevaldusteni, mis on vahel võtnud vägivaldse kuju, ja toonud kaasa kohtumenetlused peaaegu kogu Euroopas. Ühendkuningriik ja Eesti on ainsad ELi liikmesriigid, kes on vastu võtnud õigusaktid nende teenuste legaliseerimiseks enne Euroopa Kohtu vastust, mille ta peab andma Barcelona ja Brüsseli kohtute esitatud eelotsuse küsimustele kõnealuse küsimuse selgitamiseks⁽³⁾.

5.2.3 Ühisrahastamise valdkonnast võib näitena tuua süsteeme, mis võimaldavad intressimaksudega laene, nt Zopa ja Auxmoney, pakuvad rahastamist loodud äriühingu kapitalis osalemise kaudu, nt Fundedbyme ja Crowdcube, rahastamist kompensatsiooni eest, nt Kickstarter ja Indiegogo, või rahalise toe pakkumist annetusena sissemakstud summa eest midagi vastu saamata.

6. Vajadus määratleda mõiste

6.1 Nagu sageli, ei järgi mõiste väljatöötamine ühte kindlat joont, eelkõige kui see toimub induktiivse meetodiga, kuna see nõuab aega mõiste kinnistumiseks ja konsensuse saavutamiseks. Sama kehtib ka ühistarbimise mõiste puhul, mis esineb sotsiaalmeedias kõrvuti selliste mõistetega nagu sotsiaalne või solidaarne majandus, funktsionaalmajandus, roheline majandus, sinine majandus, lahenduste majandus, horisontaalne majandus, nõudluse majandus, platvormide majandus või juhutööde majandus.

6.2 Seetõttu ei ürita mõned autorid seda nähtust isegi defineerida, kartes, et definitsioon ei ole piisavalt lai või, vastupidi, ei piiritle õigesti nähtuse ulatust.

6.3 Kuigi Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamustes viidatakse ühistarbimise mõistele sageli, ei ole seda kunagi üritatud defineerida. Regioonide Komitee⁽⁴⁾ on samuti üritanud luua kahe suure kategooria ja nelja vormiga klassifikatsiooni, kuid pole proovinud seda defineerida. Euroopa Komisjon kasutab oma hiljutises teatises „Ühtse turu täiustamine”⁽⁵⁾ pigem mõistet „jagamismajandus”, mida käsitatakse ühistarbimise sünonüümuna, kuid selle defineerimise asemel piirdub eeliste kirjeldamisega teatavate osalejate (tarbijad, töötajad) jaoks ja rõhutab selle mõju tootlikkuse ja jätkusuutlikkuse valdkonnas, lubades koostada 2016. aastaks jagamismajandust käsitleva Euroopa programmi. Euroopa Parlament ei ole seni märkimisväärset panust andnud, kui välja arvata 21. detsembri 2015. aasta resolutsioon ettevalmistuste kohta digitaalse ühtse turu aktiks⁽⁶⁾, mõni kvaliteetne uuring ja teatav hulk dokumente konkreetsetel teemadel. Siiani ei ole siiski keegi nendes dokumentides esitanud mõju-uuringut töökohtade loomise ja majanduskasvu vaatepunktist.

⁽²⁾ <http://www.theguardian.com/technology/2015/sep/11/uber-driver-employee-ruling>

⁽³⁾ ELT C 363, 3.11.2015, lk 21 ja ELT C 429, 21.12.2015, lk 9.

⁽⁴⁾ ELT C 51, 10.2.2016, lk 28.

⁽⁵⁾ COM(2015) 550 final, lk 4.

⁽⁶⁾ A8-0371/2015.

6.4 Seoses sellega ei ole mõtet luua uut definitsiooni täienduseks mitmele juba loodud definitsioonile, sest on olemas üks, mis näib koguvat suurt toetust: seega lähtutakse käesolevas dokumendis Botsmani ja Rogersi definitsioonist, mille kohaselt on ühistarbimine „majandussüsteem, mis põhineb alakasutatud kaupade või teenuste otsesel jagamisel eraisikute vahel kas tasuta või tasu eest” veebiplatvormide kaudu, kuigi poliitiliste otsuste tegemisele ja õigusnormide asjakohastamisele aitaks kaasa see, kui analüütiliselt tehtaks täpsemalt vahet jagamise mõiste sisu, eelkõige selle mittetulundusliku iseloomu ja asjaomasel platvormil põhinevate elementide vahel.

6.5 See definitsioon on piisavalt lai, et hõlmata nii erinevaid valdkondi nagu tarbimine või tootmine, kaasa arvatud rahastamismehhanismid (ühisrahastamine) ja teadmised ning võimaldada eristada nelja suhteliselt autonoomset sektorit: ühistarbimine, ühisharidus, -koolitus ja -teadmised, ühisrahastamine ning ühistootmine ⁽⁷⁾.

6.6 See definitsioon võimaldab samuti eristada majandusmudeleid, mis edendavad ühistarbimise katte all tegelikult puhtalt tulundusliku eesmärgiga tegevust, mis lähtub mudelist „ettevõtjalt tarbijale” (B2C). Selle järelduse võib teha nende platvormide toimimisviisi analüüsi põhjal, kuigi see ei ole alati läbipaistev, ning võib leida näiteid süsteemidest, mis kuuluvad tõepoolest ühistarbimise alla, mille puhul edendab platvorm vastastikuseid suhteid (P2P), ja selle ainus eesmärk on soodustada vastastikuseid kontakte, kuid samas on ka näiteid muudest ettevõtjatest, mis jätavad mulje vastastikustel suhetel põhinevast platvormist, aga sekkuvad tehingutesse sellisel määral, võttes teenustasusid, täites maksete adressaadi rolli või pakkudes lisateenuseid, et neid ei saa enam käsitada ühistarbimise sidusrühmana, vaid teenusepakkujana ettevõtjalt tarbijale suunatud mudeli raames koos sellest tulenevate tagajärgedega.

6.7 Sellest tulenevalt võimaldab see määratlus välistada ühistarbimise valdkonnast teatud liiki tegevused, mida mõni on soovinud selle hulka liigitada, sh näiteks:

- a) toidukaupade või mittekestvate kaupade jagamine,
- b) vastastikused ühingud ja ühistud,
- c) sotsiaalne ettevõtetus,
- d) heategevuslikud algatused,
- e) nõudluse majandus,
- f) funktsionaalmajandus, mis kuulub pigem ringmajanduse valdkonda,
- g) tavaline vahendamine.

7. Nähtuse kasvav majanduslik nähtavus ja mõned poliitikasuunad, mida arendada

7.1 Kuigi kõnealuse nähtuse ulatust ei ole seni selgelt määratletud, võib täheldada selliste uuringute ja küsitluste arvu mitmekordistumist, mille eesmärk on selgitada välja selle nähtuse majanduslik mõju ELi ja kogu maailma tasandil.

7.2 Seega on ilmne, et viimaste aastate jooksul, eelkõige kriisiperioodil ja reaktsioonina turuolukorrale, on ühistarbimise algatuste arv aina kasvanud; veebilehel www.collaborativeconsumption.com on neid loetletud üle tuhande.

⁽⁷⁾ <http://www.euro-freelancers.eu/marco-torregrossa-presentation-on-the-sharing-economy-2/>

7.3 Euroopa Komisjonilt pärinevatest hinnangutest selgub, et 2013. aastal moodustas ühistarbimise valdkonda kuuluva tegevuse käive maailma tasandil 3,5 miljardit dollarit ning selle aastane kasv oli 25 %. Praeguseks ulatuks see seega 20 miljardi dollarini. Uurimisbüroo PwC koostatud prognoosid viitavad palju suuremale kasvule aastani 2025 ⁽⁸⁾.

7.4 Lisaks majandusliku väärtuse loomisele kujutab ühistarbimine endast oma sotsiaalses ja keskkonnaalases mõõtnes tegurit, mis tugevdab kodanike vahel solidaarsussidemeid, elavdab kohalikku majandust, loob töökohti, muudab teatavate kaupade ühiskasutamise kaudu kodumajapidamiste tarbimist ratsionaalsemaks, vähendab energeetilist jalajälge ja soodustab vastutustundlikumat ja säästvat tarbimist.

7.5 Komitee hinnangul kujutab seda liiki majandus endast „innovatsiooni, mis täiendab tootmismajandust kasutusmajandusega ning loob majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnalaseid eeliseid,” ning see „pakub lahendust majandus- ja rahanduskriisile” ⁽⁹⁾.

7.6 Selle tulemusena ei kõhelnud komitee survestamast komisjoni võtma terve rea poliitilisi meetmeid, mis on hädavajalikud, et Euroopa Liidu ja iga liikmesriigi tasandil toetataks ja rakendataks ühistarbimist selle erinevates vormides ja viisidel, et selle usaldusväärsus suureneks ning et see tekitaks rohkem usaldust. Käesolevas arvamuses tuleb seega veel kord korrata seisukohti, mida komitee on juba väljendanud küsimuse nende aspektide osas ning millele sõnaselgelt viidatakse. Seega leiab komitee, et uued majandusmudelid, mis moodustavad platvormid, tõstatavad kiireloomulisi küsimusi eelkõige selle suhtes, kuidas tagada riikliku seadusandluse rakendamine ning kindlustada töötajate õigused ja asjakohane tasustamine. Komitee kutsub komisjoni üles neid muresid käsitlema, kui viimane soovib, et oleks võimalik lähemalt määratleda eelised, mida need tegevusviisid ühiskonnale pakuvad.

7.7 Samuti on oluline juhtida tähelepanu kiireloomulisele vajadusele kehtestada Euroopa tasandil määratlused, juhised või suunised, kuna teatud liikmesriigid tegelevad juba oma poliitikameetmete määratlemisega, eraldi ja ennetavalt, olles silmitsi Euroopa institutsioonide viivituste ning nende ilmselge otsustusvõimetusega.

8. Õigusega kaitstud tegevus

8.1 Asjaomased huvid ja nende juriidiline kaitse

8.1.1 Nagu kõik tegevused, mis ühendavad inimesi, kellel on oma – mõnikord vastandlikud – huvid, kuulub ühistarbimine neid huve reguleerivate õigusaktide ja eeskirjade kohaldamisalasse. Seega tuleb hukka mõista nende seisukoht, kes väidavad, et ühistarbimine peab olema õigusvaba valdkond, kus igasugused takistused ja piirangud peaksid täielikult puuduma ning mis põhineb üksnes inimeste headusesse uskumisel (Rousseau „õilsa metslase” eeskujul), sest see seisukoht ei ole tõsiseltvõetav.

8.1.2 Komitee on toetanud järjepidevalt ja järjekindlalt seisukohta, et kogu majandustegevus peaks olema õigusega kaitstud, samuti on ta alati kaitsnud seisukohta, et need sätted võivad samas võtta erinevaid vorme, mis peavad igal juhul olema ühtlustatud.

8.1.3 Oma hiljutises arvamuses enese- ja kaasregulatsiooni kohta ELis ⁽¹⁰⁾, mille sisule siinkohal viidatakse, toetab komitee muude seisukohtade seas eelkõige seda, et nimetatud kahte regulatsioonivormi kui „mehhanism[e], millega reguleeritakse erinevate majandustegevuses osalejate majanduslikke ja sotsiaalseid huvisid või kaubandussuhteid ja -tavasid” tuleb käsitada „oluliste siduvaid õigusakte (*hard law*) täiendavate või neile lisanduvate vahenditena”, mille kehtivus sõltub sellest, et „nende ülesehitus ja reguleerimisala on selgelt määratletud selgete ja ühemõtteliste siduvate õigussätetega ning nad peavad olema kohtus kohaldatavad nii riiklikul kui ka ELi tasandil, austades samas kõnealuste vahendite olemust, eelkõige osapooltevaheliste kokkulepete vabatahtlikkust”.

⁽⁸⁾ http://www.cpcp.be/medias/pdfs/publications/economie_collaborative.pdf.

⁽⁹⁾ ELT C 177, 11.6.2014, lk 1.

⁽¹⁰⁾ ELT C 291, 4.9.2015, lk 29.

8.2 Õigused ja kohustused

8.2.1 Alates sellest, kui neil on majandustegevuse kontuurid ning kui osapoolte vastastikused kohustused ja õigused on lepingulised, tuleb üksikisikute vahel spontaanselt läbiviidud tegevustele kohaldada *ipso facto* riiklikke või ELi sätteid, mis moodustavad mõlema osapoolte õiguste ja kohustuste juriidilise raamistiku.

8.2.2 Seega õigustab fenomeni suhete keerukus, mida on kirjeldatud punktis 4.7, sellise juriidilise raamistiku määramist, milles sidusrühmad tegutsema peavad, seda eelkõige juhul, kui asjaomased tegevused on hübriidsed, nagu näiteks olukorrad, kus baasteenust osutatakse tasuta ja lisateenused on tasulised (*freemium*) või kus on tegemist tarkvaraga, mille korral tasu suurus on jäetud kasutaja otsustada (*donationware*), üks hea näide, mis on seda selgelt esile toonud, on geopeituse loomistevõtted (*geocaching*).

8.2.3 Kuna see nähtus ületab juba oma loomuse tõttu ilmselgelt liikmesriikide piire, on vaja, et EL määratleks oma ühise ja suure ühisturuga hõlmatud ala jaoks juriidilise raamistiku, mida kohaldataks iga kord, kui neid tegevusi piiriülevalt läbi viiakse. Selle puudumine on juba põhjendanud eri liikmesriikides terve rea lahknevaid ja vastuolulisi seisukohti teatud konkreetsetes küsimustes, nagu Uberi juhtum, sarnaselt sündmustega, mille tunnustajaks oleme ka USAs.

8.2.4 See juriidiline raamistik hõlmab eelkõige järgmisi esmatähtsaid valdkondi:

- a) kõigi ühistarbimises osalevate sidusrühmade, kaasa arvatud tootvate tarbijate õiguste kaitse, kohandades nende suhetele tarbijate õiguste valdkonnas kehtivat ELi õigustikku tervikuna, eelkõige seoses ebaõiglase lepingutingimuste, ebaausate kaubandustavade, tervishoiu ja ohutuse või e-kaubandusega;
- b) tarbijate põhiõigused, mida peab olema võimalik laiendada nimetatud tegevusele (teave, läbipaistvus, andmete ja eraelu kaitse, tervishoid ja ohutus);
- c) osapoolte ja nende eraelu andmete kaitse jälgimise ja profileerimise eest, mis tagab nimetatud andmete kaasaskantavuse;
- d) konkurentsioigus selles ulatuses, kus seda tüüpi tegevused konkureerivad turul samasuguste eesmärkide ja tegevustega ettevõtetega ning kus see tagab ausa konkurentsi ja võitleb monopolide ja konkurentsivastaste tegevustega, tegutsedes selle nimel, et tulla toime teiste ühistarbimise probleemidega;
- e) maksuõigus, arvestades, et pettuse ja maksudest kõrvalehoidumisega võitlemise raames tuleks vältida olukorda, kus tegevuste tulused ei maksustata nõuetekohaselt;
- f) platvormide vastutus tehingute korral sõltuvalt osutatavatest teenustest ja proportsionaalselt sellega, kui palju nad nende kaudu teostatavatesse tegevustesse sekkusid, samuti tagatis, et nende pakkumised on seaduslikud;
- g) nimetatud tegevuste mõju tööturule ning töö määratlus digitaalkeskkonnas ja selle esinemisviisid;
- h) töötajate kaitse puhul on keeruline eristada nende olukorda, kellel puudub platvormiga kehtiv töösuhe, ja kaitsta neid füüsilisest isikust ettevõtjatele kohaldatavatest põhimõtetest tulenevalt, ning kohaldada töötajate kaitsmise põhimõtteid nendele, keda võib nende struktuuride töötajateks lugeda, seda eelkõige vale-FIEde või ebakindlate töökohtade osas;

- i) töötajate õiguste ja sotsiaalsete vahendite säilitamine, nagu näiteks ühinemisvabadus, õigus streikida, kollektiivlepingute sõlmimise õigus või sotsiaalses dialoogis osalemise õigus;
- j) sotsiaalsete mudelite kaitsmine ja liikmesriikide võime neid tulevikus jätkusuutlikult säilitada;
- k) keskkonnamõõde, ühistarbimise poolt keskkonnale avalduva mõju jälgimine, et vältida kahjulikke mõjusid ⁽¹¹⁾;
- l) autori- ja intellektuaalomandiõigused, mida tuleb arvesse võtta direktiivi 2001/29/EÜ läbivaatamisel.

8.3 Reguleerimismeetodid

8.3.1 Komitee leiab, et ELi tasandil, mis on käesoleva arvamuse seisukohalt ainus asjakohane tasand, peaksid institutsioonid, alustades komisjonist tema algatusõiguse tõttu, kuid ka nõukogu ja Euroopa Parlament, seadma endale eesmärgiks jälgida erilise tähelepanuga, et viivitamata võetaks vastu reguleeriv raamistik, milles määratakse täpselt kindlaks selle kohaldamisala ning tegevuse läbiviimise tingimused, sest meetmeid tuleb kindlasti kohandada erinevate ühistarbimise liikidega.

8.3.2 Nimetatud raamistikus tuleb seada esikohale avalikku korda ja avalikke huve käsitlevad ühised põhimõtted, milles tuleks käsitleda nõudmisi, millest kinnipidamine on selle majandustegevuse vormidega tegelejatele kohustuslik ning mis on seotud eelkõige punktis 8.2.4 nimetatud punktidega.

8.3.3 Siiski, nagu komitee on alati kinnitanud, tuleb paralleelselt ja samal ajal jätta ruumi enese- ja kaasregulatsiooni jaoks – siinkohal on tegemist eeskujuliku protsessi näitega, mida on juba nimetatud ühisreguleerimiseks, nagu seda on hiljuti toetanud Londoni kuninglik kunsti, tööstuse ja kaubanduse ühing (RSA House), või Sharing Economy UK koostatud käitumisjuhised (SEUK ⁽¹²⁾).

8.4 Enesereguleerimise eriroll

8.4.1 Komitee on olnud alati seisukohal, et ei ELi institutsioonid ega riiklikud ametiasutused ei tohi määratleda enesereguleerimise juhiste sisu, mis tuleb jätta täielikult asjaomaste sidusrühmade otsustada, kuna nende eesmärk pole saavutada vastastikküsiduv tunnustamine.

8.4.2 Siiski, kuna taotletakse nende kokkulepete tunnustamist „täiendava reguleerimisvahendina asjaomase õiguskorra raames”, leiab komitee oma eespool nimetatud arvamuses, et EL peab „selgelt määratlema parameetrid nende vahendite tunnustamiseks, neis järgitavad põhimõtted ning samuti nende piirangud”. Seda doktriini kohaldatakse täiel määral ühistarbimisele, mida ei saa pidada erandiks.

8.4.3 Komitee avaldab kahetsust, et nõukogu, parlament ja komisjon ei ole oma uut 13. aprillil 2016 vastu võetud institutsioonidevahelist kokkulepet viimistlenud selles osas, mille kohta komitee on oma eespool nimetatud enese- ja kaasreguleerimise teemalises arvamuses eelmises kokkuleppes selle valdkonna kohta esitatud elementide põhjal nõudmisi esitanud, samuti avaldab komitee kahetsust, et parema õigusloome meetmetest teatamise raames, välja arvatud teatud hajutatud viited suunistes ja juhistes, on nimetatud teemaatika käsitlemine hetkel kitsenenud ebamäärase mainimiseni joonealuses märkuses, kus on esitatud põhimõtted nimetatud enese- ja kaasregulatsiooni ning ühe edusammudest teavitamise platvormi (CoP) paremaks kasutamiseks.

8.4.4 Siiski on olemas valdkond, kus eespool nimetatud parameetrite määratlemine on vajalik, et see muutuks kasutajate jaoks usutavaks ning tekitaks neis selle vastu usaldust. Tegemist on muidugi ühistarbimisega, mis võiks saada palju kasu kindlast raamist, mille enese- või kaasregulatsiooni eest vastutav struktuur sellele Euroopa tasandil annaks.

8.4.5 Seega ootab komitee suure huviga Euroopa ühistarbimise programmi, julgustades nüüdsest komisjoni mitte tähelepanuta jätma ei nimetatud tegevuse reguleerimise küsimusi ega rolli, mida peab selles mängima enese- ja kaasregulatsioon.

Brüssel, 25. mai 2016

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS

⁽¹¹⁾ http://www.iddri.org/Evenements/Interventions/ST0314_DD ASN_sharing economy.pdf

⁽¹²⁾ <http://www.sharingeconomyuk.com>.